

NOV NAČIN POUKA ELEMENTARNE GRŠČINE NA FAKULTETI

V Sloveniji je pouk grščine že skoro popolnoma izrinjen iz srednje šole in le zelo malo jih je, ki si pridobijo nekaj čisto osnovnega znanja v okviru edinega krožka na eni od ljubljanskih gimnazij. Razumljivo je, da na fakulteti marsikdo spozna, kako zelo potrebno bi mu bilo znanje grščine pri njegovem študiju. Za take interesente že dolga leta obstoja na naši fakulteti dvoletni kurz elementarne grščine, obvezno pa se ga udeležujejo tudi vsi latinisti, ki se grščine niso učili že prej. Namen tega tečaja je, da privedemo študenta v njegovem znanju grščine čim prej tako daleč, da je sposoben lotiti se nekega lažjega teksta ali da vsaj more v originalu preveriti nek citat, ki ga je našel v prevodu.

Način pouka, ki smo ga uporabljali do pred tremi leti, je bil v mnogih ozirih neustrezen. Med drugim je predpostavljajl znanje latinščine, vsakoletna anketa med udeleženci kurza pa je pokazala, da je takih kandidatov, ki znajo vsaj toliko latinsko, da bi poznali n. pr. konstrukcijo a.c.i. ali absolutnega ablativa, vedno manj kot polovica. Vsi tudi vemo, ob kako neustreznih tekstih je potekalo osvajanje grščine: skonstruirani stavki z nezanimivo in zastarelo vsebino, le redko je bila v njih originalna misel kakega grškega misleca, pa še ta v prirejani obliki. Poudarek je bil izrazito na oblikoslovju, torej na tisti snovi, ki si jo študent še najlaže dopolni sam, če mu jasno razložimo sistem bodisi nominalnih bodisi verbalnih oblik. Sintaksa je bila v glavnem odrinjena na konec, za poglobljen študij je največkrat zmanjkalo časa in volje. S tem pa je bil študent prikrajšan za spoznanje izrednih izraznih možnosti klasične grščine, za opazovanje zelo finih in nam pogosto tujih nians, n. pr. v rabi časov in naklonov, prikrajšan med drugim tudi za samostojno ugotovitev, da številne grške členice nikakor niso samo pleonastičen in nadležen balast v stavku, ampak da bistveno pripomorejo k izražanju pomenskih odtenkov. Z eno besedo: prikrajšan je bil za doživetje, v kakšen izreden instrument se je razvil grški jezik, ko je izražal grškega duha.

Izkušnje pri pouku po starem načinu so jasno pokazale, kaj je treba vgraditi že v temelje nove metode, da se odpravijo omenjene pomanjkljivosti. V nekaj letih se je ta nova metoda toliko izoblikovala in je tudi že toliko preizkušena, da jo lahko predstavim kot uspešno in da bo možno v kratkem na teh osnovah izdelati učbenik za pouk grščine na fakulteti.

Študij poteka ves čas ob originalnih tekstih, in to od prve lekcije dalje. Ta način dela je za študenta gotovo zahtevnejši, saj mora pogosto premagati težave individualnega stila, zgoščenega izražanja, nenavadnega besednega reda, zlasti v odlomkih iz poezije, itd. Zato pa je njegova zainteresiranost ob tem izrazito večja, saj se neposredno srečuje z miselnostjo velikih osebnosti grške antike. Bistvena prednost pa je seveda v tem, da si pridobi študent že v teku tega dvoletnega kurza, ko ga še vodi in podpira predavatelj, precej izkušenj v branju grških originalov, tako da lahko pozneje kaj prebere tudi sam. Nasprotno pa so pred leti absolventi grških tečajev, ki so spoznavali grščino ob skonstruiranih ali vsaj zelo prirejenih tekstih, razočarano omagovali, ko so sami vzeli v roke kakšen originalen odlomek.

Ob originalnih tekstih je tudi vedno dosti priložnosti za razgovor o antični civilizaciji, o socialni organizaciji, o vsakdanjem življenju v stari Grčiji, o vzgoji v Atenah in Šparti, o zgodovini, o gledališču in o raznih vrstah umetnosti, o filozofiji in religiji, o posameznih pomembnih osebah in še o marsičem.

1. Od nekaterih sodobnih učbenikov se moja metoda razlikuje v tem, da ne beremo celotnih del ali dolgih odstavkov, ampak sem izbirala krajše odlomke — v veliki večini gre za posamezne stavke —, ki pa vedno podajajo neko zaključeno misel, sodbo, splošnoveljaven nasvet, zaokrožen odlomek iz neke pripovedi ali dialoga, i.p.

Za kratke pasuse sem se odločila iz več razlogov:

1.1. Predvsem na začetku se mi zdi večji tekst nemogoč že zato, ker bi bilo v njem nujno veliko popolnih slovničnih neznank in prehudih anticipacij. Počasno razčlenjevanje in razlaga posameznih neznanih oblik in kategorij pa je utrudljiva in vpliva destimulativno na študente. Nehote dobijo vtis, da sami ničesar ne zmorejo in da še zelo malo razumejo. Zato je treba po mojem prepričanju ravnati ravno nasprotno: tekst mora biti tak, da se ga študent s svojim dotedanjim znanjem lahko loti sam in ko ga razreši, ima občutek, da zna že veliko. Z veseljem se bo torej lotil naslednjega. Zato sem dosledno izbirala take pasuse, da ustrezajo vsakokratni stopnji znanja.

1.2. S kratkimi citati je možno bolj učinkovito ilustrirati določeno gramatično snov, saj lahko že vsak posamezen stavek predstavlja primer za neko jezikovno rabo.

1.3. Večje število krajših odlomkov predstavi študentu več avtorjev, oziroma več del raznih avtorjev. Veliko več je prilike, da spoznajo značilnosti in namene tega ali onega pisatelja, okoliščine, v katerih je delo nastalo, vrednosti njegovega sporočila, itd. Tudi za ugotavljanje in primerjanje jezikovnih in stilističnih posebnosti je na ta način več možnosti.

2. Izbor tekstov je z ozirom na avtorje zelo širok in raznovrsten. Predstavljeni so vsi pomembni misleci od predsokratikov do Marka Avrelija, zgodovinopisje zastopajo Herodot, Ksenofont in Tukidid, srečamo se z vsemi tremi velikimi tragiki, večkrat slišimo Demostena, kako poziva Atence k budnosti, pa tudi drugi govorniki pridejo do

besede. Odlomki iz poezije so bolj redki: vzrok je težji jezik in dialekt. Za komedijo je Aristofanova udeležba le zelo skromna, zato pa se je Menander s svojimi sentencami kar ponujal. Vmes se tudi kdaj razvedrimo ob kakšni anekdoti iz Plutarha, s kakšno Ezopovo basnijo ali s tipično šalo iz zbirke Philogelos.

Ob vsakem odlomku je naveden njegov avtor, če pa je za razumevanje potrebno, izjemoma tudi delo, iz katerega je vzet citat. Vse tekste sem načeloma pustila v originalni obliki brez kakršnega koli prirejanja. Kjer je originalna konstrukcija le pretežka, bo v komentarju podana razlaga s poenostavljenim besednim redom. Edine spremembe, ki so se mi zlasti v prvem delu zdele umestne, so, da tako rečem, prevodi iz raznih dialektov v klasično atiščino. Včasih pa so tudi teksti v dialektu podani nespremenjeni in so neznane oblike in končnice pojasnjene v kometarju. S tem je dana možnost, da se študent že v teku tega kurza seznanja s karakteristikami tega ali onega dialekta ali epskega jezika. Seveda pa je tudi pri „prevedenih“ tekstih vedno mogoče napisati na tablo še originalno obliko in se ob njej pogovoriti o dialektu.

Večinoma torej interpretiramo krajše pasuse. Vsekakor pa je primerno od časa do časa prebrati tudi kakšen daljši tekst izven tekočih lekcij. Za taka berila se mi zdi bolje, da niso fiksirana med lekcijami, ampak da so zbrana na koncu knjige in razporejena po težavnosti. Kadar je čas in prilika za to, lahko profesor izbere vsakokratnemu znanju primeren tekst.

3. Novost in posebnost v tej metodi je uvodni stavek v vsaki lekciji, ki je vidno ločen od ostalega besedila. Ta prvi stavek nove lekcije interpretiram sama na koncu učne ure, potem ko smo si že ogledali novo slovnično snov. Navadno gre za zahtevnejši pasus, ki zahteva več profesorjeve razlage, bodisi da je jezikovno težji, bodisi da kakor koli potrebuje neke osvetlitve. Sama razčlenitev in prevod naj bi predstavljala primer, kako prodiramo v razumevanje takih tekstov. Po intenzivnem delu cele ure občutijo študenti to delo zadnjih nekaj minut kot prijetno sprostitev, skoraj kot nagrado.

Lahko pa ta uvodni stavek uporabimo za skupno vajo vseh, ki se priglašajo. Tu naj profesor na osnovi dobljene glavne misli vodi k razreševanju še ne prevedenih struktur in odvrta od nesmiselnega dobesednega prevoda.

Zanimivo je, da študenti te uvodne stavke sprejemajo z nekim posebnim interesom. Ne brez razloga: kadar se oglašajo k skupni interpretaciji, jih stimulira nekakšen tekmovalni duh, če pa pri tem niso aktivni, pa vendarle osvojijo novo misel iz antike, spoznajo morda novega avtorja, ali pa vsaj najdejo konkreten primer za pravkar obravnavano gramatično snov.

4. Glavno delo ob novi lekciji opravi študent doma. Težiče dela je v prevajanju grških citatov. Prevodi iz slovenščine v grščino, ki so bili v prejšnjih vadnicah skoro enako obsežni kot iz grščine v slovenščino, so sedaj zelo skrčeni. Dejansko študent te večine pozneje najbrž ne bo nikoli potreboval, zato nekateri avtorji tovrstne vaje opu-

ščajo. Po mojem prepričanju pa je potrebno prevajanje iz domačega jezika v grščino v določenem obsegu ohraniti, saj študent pogosto šele ob samostojnem oblikovanju grških stavkov zares prodre v strukturo jezika. Pri obravnavanju sintakse so te vaje sploh nujne.

5. Ostale vaje v lekcijah so dosti raznovrstne in zanimive. Z ozirom na vsakokratno snov so oblikovane tako, da študenta čim bolj aktivirajo. Slovnicična snov ni obdelana samo v vajah tiste lekcije, kjer prvič nastopa, ampak je mimogrede, vendar pa načrtno, vsebovana tudi v vajah naslednjih lekcij in jo tako večkrat ponavljamo. Tu so že standardne vaje spreminjanja celotnih stavkov iz singulara v plural, iz aktiva v pasiv, iz imperfekta v prezent in mnogo podobnega. Tudi tip vaj z vstavljanjem pravih oblik, n. pr. participa, zaimka ali določenih substantivov, ni nov. Koristne so seveda tiste vaje, ki zahtevajo tvorbo neke vrste oblik k določenemu glagolu, še bolj koristne za poznejše samostojno branje pa so gotovo tiste, ki prinašajo najrazličnejše oblike substantivov ali glagolov in navajajo študenta k čim hitrejšemu razpoznavanju teh oblik. Določanje takih oblik izven konteksta je pogosto dosti zahtevno, vendar pa navadno študenti rešujejo te vaje z veseljem in interesom. Še v večji meri velja to za vaje, ki so se mi v praksi izoblikovale že veliko prej: študent naj spozna in razlikuje dve ali več podobnih oblik istega ali različnih glagolov. Ob tem se navaja na natančno opazovanje vseh formalnih elementov. Tak je n. pr. par izrazov οὐχ ἦδου — μή ἦδου ali skupina ποιήσων — ποιῆσον — ποιῆσον — ποιῆσαν ali zopet par συνθῶ — συνθῶ, itd.

6. Za pouk grščine na fakulteti smatram za najhitrejši in najuspešnejši način, da vsakokratno slovnicično snov razložim. Direktna metoda tu ne pride v poštev, razen prav izjemoma, n. pr. pri osebnih zaimkih, ki jih spoznavamo v prirejenih stavkih.

6.1. Da osvajanje slovnice olajšam in pospešim, vedno gradim in dopolnjujem v sistemu, za to je tako v oblikoslovju kot v sintaksi veliko možnosti. V sintaksi zlasti rabo naklonov podajam na čisto nov, sodoben in veliko bolj pregleden način, kot jo imamo podano v standardnih šolskih gramatikah. Izhajamo iz osnovnih funkcij posameznih naklonov in zasledujemo razvejanost rabe v neodvisnih stavkih in v raznih vrstah odvisnikov, ki jih s tem že obdelamo. Na tej osnovi postane študentu takoj jasno in smiselno, kdaj in zakaj je ob nekem naklonu rabljena ta ali ona nikalnica ali modalna členica.

6.2. Ob razlagi je smotrno uporabljati več primerov, in sicer različnih od tistih, ki so v slovnici. S tem si študenti mimogrede bogatijo tudi besedni zaklad. Pri oblikoslovju je marsikje tudi zelo smiselna historična razlaga, ki lahko veliko pripomore ravno pri izgradnji sistema.

6.3. Poudariti moram tudi, da slovnicične snovi ne obravnavam v takem zaporedju, kot je bilo do nedavnega standardno: deklinacija, stopnjevanje pridevnika, zaimki, števniki, glagol, sintaksa. V tem kurzu so poglavja iz oblikoslovja razporejena bolj smiselno, s tem da so pogosteje rabljene kategorije prej na vrsti. Od deklinacij je najprej

obdelana o-jevska, tip βασιλεύς kot najredkejši pa se pojavi šele v drugem letniku. Osebnе zaimke si ogledamo že kmalu, ob njih se najlaže utrdijo pojmi o enklitikah. Ko se pri samostalnikih sigmatnih osnov naučimo pravila o kontrahiranju vokalov, je najlepša prilika, da z lahkoto osvojimo še konjugacijo kontrahiranih glagolov. Itd.

6.4. Sintaksa ni več odrinjena na konec, ampak se posamezna poglavja pojavljajo že zgodaj v zvezi z oblikoslovjem. Težja poglavja so seveda odložena na 2. letnik, ko jih zopet obravnavamo istočasno s pripadajočim oblikoslovjem. Tako se n. pr. oblik konjunktiva in optativa sploh ne učimo prej, dokler ni znanje grščine že toliko napredovalo, da se lahko tema naklonoma posvetimo z vseh vidikov. S tem, da obravnavamo sintakso čim bolj povezano z oblikoslovjem, pridobimo zelo veliko časa, tu je razlog, da je sedaj možno obdelati vso snov v dveh letih namesto v treh.

7. Tudi obravnava besedotvorja pride večkrat na vrsto kot dodatek, kadar gramatična snov posamezne lekcije ni toliko obširna in zahtevna. Možnih je več načinov: včasih obdelamo nek pogosto rabljen sufiks in s tem pridobimo cele skupine besed, drugič skupino sorodnih besed z istim korenem, zopet drugič rabo in konstrukcije posamezne prepozicije in funkcije te prepozicije v kompozitih. Tako je mogoče z majhnim trudom občutno obogatiti znanje besed. Tudi razgovor o zgodovini posameznih pojmov je zelo koristen in zanimiv.

Naj ob tej priliki še omenim, da skrb za čim hitrejšo pridobivanje novih besed oblikuje že začetne ure tega kurza. Razlaga pisave in izgovarjave posameznih glasov, diftongov, dvokonzonantov, pridihov in akcentov je spremljana s številnimi primeri izbranimi med takimi besedami, ki jih študent kot tujke v raznih sestavah že pozna iz vsakdanjega govora, pa pogosto ne ve za njihov izvor. Tu pridejo lahko na vrsto vsakovrstni izrazi od biologije, geografije, estetike, biblioteke in psevdonima preko kardiograma, nevalgije, anestetikov in hipnoze do semafora, telefona, diskoteke, avtograma, strategije, kozmonavtov in številnih drugih. To novo odkrivanje že znanega študente takoj na začetku pritegne in poživi obravnavanje sicer nepriljubljane začetne snovi.

Tečaj elementarne grščine, kot je bil tu prikazan, je prirejen tako, da ga je mogoče absolvirati v 2 letih z dvema urama tedensko. Oblikovan je bil za pouk na fakulteti, zato je dokaj intenziven in zahteva od študenta precej samostojnega dela. Z določenimi spremembami oz. omejitvami pa bi bilo najbrž možno delati po tej metodi tudi na gimnaziji*.

Ljubljana.

Erika Mihevc-Gabrovec.

* Izdelava te metode je v celoti moja in sem jo v praksi nekaj let sproti preizkušala in dopolnjevala. Nekatere ideje za razporeditev snovi sem dobila v učbeniku: Lebeau—Métayer, *Cours de grec ancien*. Paris, SEDES, 1970. Od tam je prevzetih tudi nekaj citatov. Nekaj ustreznih citatov in tu in tam kakšen primeren vzorec za vaje sem našla tudi v nemškem učbeniku: W. Heilmann—K. Roeske—R. Walther, *ΑΕΞΙΣ*. Frankfurt—Berlin—München, Verlag Moritz Diesterweg, 2. Auflage, 1973.

RÉSUMÉ

Erika Mihevc-Gabrovec: L'ENSEIGNEMENT DES ÉLÉMENTS DU GREC

L'auteur présente sa nouvelle méthode d'enseigner les éléments du grec à la faculté. Les caractéristiques principales en sont les suivantes:

1) L'enseignement se fait sur la base des textes originaux procédant des plus simples aux plus difficiles. Les textes, tirés de tous les auteurs remarquables de l'antiquité grecque, sont courts et présentés sans modifications. Parmi les passages illustrant chaque chapitre de la grammaire, celui qui est le plus exigeant, est interprété par le professeur lui-même à la fin de la leçon. Cela stimule l'intérêt des étudiants et anime la discussion sur les problèmes traités.

2) Les exercices sont conçus de telle manière qu'ils exigent de l'étudiant un travail attentif. Il s'y agit de différentes transformations, des substitutions et des déterminations des formes nominales et verbales qu'il faut souvent savoir distinguer des formes semblables. Les traductions du slovène en grec sont très réduites, mais elles ne sont pas supprimées.

3) La matière grammaticale est traitée suivant un ordre qui diffère des méthodes traditionnelles. La morphologie est arrangée dans un système, que l'on complète successivement. Partout où l'occasion se présente, la syntaxe est étudiée en connexion avec la morphologie à la base des fonctions fondamentales de chaque catégorie.

Le cours en question est assez intensif et permet à l'étudiant d'acquérir une connaissance élémentaire de la langue grecque au cours de deux années scolaires avec deux heures par semaine.